

RODNÉ DOMY SLAVNÝCH

RADEK LAUDIN

RODNÉ DOMY SLAVNÝCH

RADEK LAUDIN

RODNÝ DŮM JE KOTVA

Děti dnes u nás přicházejí na svět hlavně v porodnicích. Teprve po pár dnech si je rodiče vozí DOMŮ. Tam mají připravenou první dřevěnou postýlku, přijímají první návštěvy. Často se nad nimi někdo sklání, usmívá se. Den po dni se v dětské duši skládá pocit rodného domu, kde je vřídno a bezpečno. Hrávali jsme si v něm, prožívali první dobrodružství, tvořili holčičí či klučičí skrýše.

Pak se v nějakém životním momentu otevírají dveře toho domu. Do světa vychází mladá dívka či chlapec – s pocitem zázemí v rodišti.

Někdo žije v rodném domě celý život. Někdo jiný se mu postupem let vzdálí. Dál má ale své rodiště jako magnet. Když mu je radostně, či občas pocítuje úzkost, vrací se do něj. Nevadí, když už v jeho rodném domě žije nějaká jiná, neznámá rodina. Někdo na tu neznámou rodinu zazvoní, popovídá si s novými obyvateli, zavzpomíná s nimi. Nesmělejší povaha jen popochází kolem rodného domu, pozoruje jeho nové obyvatele, přemýšlí, vzpomíná. Ať tak či tak, návštěva rodiště člověka obvykle potěší, občerství, inspiruje. Je uklidňující vědět, že věci jsou na svých místech.

Do svého rodiště se podobně rádi vraceli i osobnosti zmíněné v této knížce. Třeba výtvarník Zdeněk Miler vymyslel svého Krtečka při jedné procházce v rodném Kladně, kde si všiml krtinců. O každých Vánocích si zase můžeme připomínat, jak byly důležité Hrusice pro malíře Josefa Ladu. A že lidé v této vesnici na svého slavného rodáka nezapomínají, je jasné každému příchozímu na první pohled. Je též potěšující, jak více než devadesát let po smrti spisovatele Aloise Jiráska pečují Hronovští o jeho rodnou chaloupku. Jiný venkovský domek, v němž přišel na svět vynálezce bleskosvodu Prokop Diviš, uchovávají už po staletí v Helvíkovicích. V dobrých rukou je i rodné stavení Karla Havlíčka Borovského.

Některé domy jsou přístupné veřejnosti, na jiných je pouze pamětní deska. Ale i tak je vzrušující projít se místy, kde přišli na svět autoři naší hymny Josef Kajetán Tyl a František Škroup či skladatelé Antonín Dvořák s Leošem Janáčkem. Nebo režisér Miloš Forman s našimi nejmilejšími herci a zpěváky, jež máme stále rádi.

MIKOLÁŠ ALEŠ

malíř

(1852–1913)

Rybárna 119/12, Mirostice,
okres Písek, Jihočeský kraj

Slavný malíř se narodil v roce 1852 v chalupě na stráni, pod níž teče řeka Lomnice. A to jako třetí syn do rodiny písaře. Jeho dva bratři ale v mládí zemřeli. Samotný domek je o půl století starší, než byl Mikoláš Aleš.

Alšův rodný dům je přístupný veřejnosti.

V roce 1803 jej postavil Jan Famfule. Otec budoucího malíře, jenž se do chalupy přizpůsobil, po jeho narození napsal: „Moje rodina se letos o jednoho synáčka rozmnožila, který se ten den před babiččino jméno narodil, totiž dne 18. listopadu 1852, a podle svého kmotra – totiž Sichrovského – Mikoláš nazván jest a při zdraví se vynachází.“

Alšův rod žil v Miroticích od roku 1712. Praděd malíře tam byl dokonce purkmistrem. Budoucí věhlasný umělec spojený s Národním divadlem prožil v domku a jeho okolí ve skromných podmínkách pěkné dětství. Už jako malý rád maloval. „Pokud paměť má sahá, kreslil jsem odjakživa, a ne-li to, ode čtyř let jistě. Tehdy v zimě jeli jsme s nebožkou matkou na formanském voze z Prahy, cestou stavěli jsme se na jakés hospodě, a tu já na nízké stoličce kreslil svatého Václava,“ vzpomínal v dospělosti. Dochovala se i některá Alšova vysvědčení. Nejstarší z nich pochází z roku 1865. Další z gymnázia je psáno švabachem. Jiné pochází ze třetí třídy vyšších škol reálných v Písku z roku 1869. Ze všech předmětů měl Aleš trojku nebo

Památník stojí nedaleko náměstí.

čtyřku, pouze kreslení je hodnoceno jako výborné. Na studie do Prahy se vydal z Písku, kde se do té doby vzdělával.

Jeho rodná chalupa vyhořela začátkem minulého století. Obnovena byla za první republiky podle plánu architekta Jana Kouly. Současnou podobu má rodný dům od padesátých let minulého století. Přesněji od roku 1952, kdy si Mirotičtí připomínali sto let od narození Mikoláše Alše. Nyní je chalupa věnována kromě malíře i loutkáři Matěji Kopeckému. Další větší renovace rodného domu skončila v roce 1997. Protějščí objekt, který sloužil dříve jako samostatný památník loutkáře Matěje Kopeckého a jeho rodu, byl vrácen v devadesátých letech v restitucích,

Na mirotickém náměstí stojí malířova socha.

Vstup do Alšova domu zdobí květiny.

a tak se musely obě instalace umístit do Alšova domu. Otevřeno bývá od dubna do října celý týden kromě pondělí. Dospělí platí třicet korun, děti polovic.

Domek se nachází nedaleko náměstí, které nese jméno Mikoláše Alše. Stojí na něm i malířova socha v nadživotní velikosti pocházející z roku 1955. Vytvořil ji Antonín Lhoták. Tento sochař je též autorem Alšovy busty umístěné ve vestibulu Národního divadla v Praze.

Jihočeský rodák patřil ke generaci umělců spojených právě s Národním divadlem. Ve svém díle zachycoval české dějiny. Navrhoval též kostýmy a rekvizity. Mikoláš Aleš také ilustroval knihy, například *Staré pověsti české*. Spolupracoval s časopisy *Květy*, *Světozor* i dalšími. V neposlední řadě se podílel i na výzdobě fasády sídla pražského železářství U Rotta.

Mikoláš Aleš zemřel v roce 1913 a je pohřben na Vyšehradě.

KAREL HAVLÍČEK BOROVSÝ

básník, novinář

(1821–1856)

Havlíčková 163, Havlíčkova Borová,
okres Havlíčkův Brod, Kraj Vysočina

Již v roce 1931 bylo slavnostně otevřeno muzeum v rodném domě Karla Havlíčka Borovského. Dodnes nabízí stálou expozici věnovanou životu a dílu slavného rodáka. Reliéf ve štítu domu byl odhalen v roce 1862 u příležitosti prvních Havlíčkovských slavností.

V Havlíčkově domě vítá návštěvníky průvodce.

V Borové mohou zájemci zajít do básníkovra rodného domu, kde je expozice otevřená v hlavní turistické sezóně od úterý do soboty od devíti do šestnácti hodin, v neděli pak od deseti do patnácti. Návštěvníci tam ale mohou i přes zimu tři dny v týdnu, přesněji od čtvrtka do soboty. Platí se dvacet korun, studenti a penzisté mají poloviční slevu.

Prvním kustodem muzea se stal za první republiky Jindřich Bukovský, jehož rodina měla v domku koloniál. Kráček předtím kdysi provozoval i Havlíčkův otec Matěj, podnikavý muž. Za druhé světové války Bukovský schoval zdejší cenné exponáty, a tak po válce mohla být expozice bez úhony uvedena do původního stavu.

Havlíčkův rodný dům je od počátku sedmdesátých let minulého století národní kulturní památkou. V roce 1998 jej převzala od státu obec. Odvrátila tak hrozbu, že expozice bude uzavřena z důvodů úspor na státní úrovni. A také kvůli tehdejší podobnosti zaměření s výstavou v nedalekém Havlíčkově Brodě. Nyní už je náplň obou muzeí odlišná. V Borové

Uvnitř je útulno i v chladných dnech.

lidé mohou vidět Havlíčkova díla, rukopisy a dopisy. Nechybí informace o jeho rodině a vrstevnících. Vedle toho v Brodě dnes mají stálou expozici o známém novináři v Havlíčkově domě. K vidění je pokoj, ze kterého Karla Havlíčka deportovali do Brixenu. Je tam i šachovnice, na níž jako mladík hrával šachy se svou první láskou.

Havlíček byl výrazný novinář, básník a kritik. Narodil se jako druhorozený syn místního kupce Matěje Havlíčka a jeho ženy Josefy Dvořákové z Horní Cerekve. Důležitou postavou v jeho životě byl farář borovské fary Jan Brůžek. Havlíček studoval v Jihlavě a v dnešním Havlíčkově Brodě, kde měl na konci gymnázia výborné výsledky. Ve městě, které dnes nese jeho jméno, stojí Havlíčkova čtyřmetrová socha autora Bohumila Kafky. Jejím materiálním základem se stala válečná děla rakouské armády. Peníze na sochu se sháněly pomocí sbírky. Slavnostní odhalení bylo v roce 1924. Za druhé světové války byla převezena do Prahy a hrozilo jí zničení. Díky statečným lidem se uchovala a po válce byla převezena zpět nikoliv do Německého, nýbrž již do Havlíčkova Brodu. U nového odhalení byli v roce 1946 prezident Edvard Beneš i ministr zahraničí Jan Masaryk.

Havlíček byl také redaktorem *Pražských novin*. „Vzhledem k tehdejšímu událostem se stále více věnoval politické publicistice. Pátého dubna 1848 začaly pod jeho vedením vycházet *Národní noviny*. Vedle žurnalistiky se podílel na přípravách slovanského sjezdu v Praze a byl zvolen poslancem říšského sněmu. V Národních novinách vydával beletristickou přílohu *Šotek*, s jehož vycházením se noviny postupně radikalizovaly. V lednu 1850 byly zakázány,“ píše se v kronice jeho rodného městyse.

Havlíček odešel do Kutné Hory, kde za pomoci Františka Procházky začal vydávat časopis *Slovan*. V něm vyšly jeho nejradikálnější a nejkritičtější články. V noci z 15. na 16. prosince 1851 byl zatčen a deportován do tyrolského Brixenu. Na jaře roku 1852 za ním přijela jeho žena Julie s dcerkou Zdeňkou. Havlíček po celou dobu pobytu psychicky strádal a po odjezdu manželky strávil v Brixenu ještě více než rok. Napsal zde svá nejznámější díla – *Křest svatého Vladimíra*, *Tyrolské elegie* a *Krále Lávru*. Na jaře roku 1855 byl Havlíčkovi zkrácen pobyt v Brixenu a konečně se mohl vrátit do vlasti. Krátce před jeho příjezdem však Julie zemřela. Havlíček proto musel požádat o povolení k pobytu v Praze, aby mohl navštívit

Reliéf ve štítu domu byl odhalen v roce 1862.

manželčin hrob a také svoji dceru. Do Prahy odjel znovu na jaře 1856, aby se podrobil lékařské prohlídce. Na doporučení lékařů se poté léčil v lázních Chuchle a Šternberk, odkud byl v červenci převezen do Prahy a tam 29. července 1856 zemřel na tuberkulózu. Pohřeb se konal 1. srpna 1856. Karel Havlíček Borovský je pochován na Olšanských hřbitovech.

KAREL ČAPEK

spisovatel a dramatik

(1890–1938)

Nám. K. Čapka 147, Malé Svatoňovice,
okres Trutnov, Královéhradecký kraj

„Člověk musí jet daleko, hrozně daleko, aby se dostal co nejbliž k domovu.“
Tento citát Karla Čapka dodnes zdůrazňují v Malých Svatoňovicích, kde se tento mezinárodně uznávaný autor narodil.

Rodný dům Karla Čapka na náměstí je dnes muzeem obou bratří.

V jeho rodném domě je už od roku 1946 muzeum bratří Čapků, přestože starší bratr Josef přišel na svět jinde: ve 14 kilometrech vzdáleném Hronově. První patro svatoňovického muzea je věnováno Karlu Čapkovi. Právě tam se narodil v lednu 1890 ve služebním bytě otce, lékaře Antonína Čapka. Návštěvníci tam mají příležitost vidět korespondenci či rodinné snímky autora Bílé nemoci nebo Války s mloky. Také snímky s manželkou Olgou Scheinflugovou a představení jeho tvorby pro děti. Příchozí se rovněž mohou blíže seznámit s Čapkem jako novinářem či autorem cestopisů. Vystaveny jsou i snímky z filmů a divadelních představení, pod nimiž byl Čapek podepsán jako autor. Nechybí ani ukázky knih v jiných jazycích či zachycení společných chvil s T. G. Masarykem. A také popis roku úmrtí Karla Čapka po velkém tlaku 25. prosince 1938.

Druhé patro muzea je věnováno Josefu Čapkovi. Jsou v něm vystaveny olejomalby mapující postupně všechny fáze jeho tvorby. Nescházejí ani kresby a připomenutí jeho literární práce. Olejomalby obsahují i část

Bronzové sochy v životní velikosti bratří Čapků v Malých Svatoňovicích.

Že si rodná obec rodáka váží je vidět i na sloupech veřejného osvětlení.

nazvanou Oheň a Touha, která Josef Čapek tvořil v reakci na vzestup hitlerovského Německa.

Kromě obrazů jsou v patře různé dokumenty mapující život staršího z bratrů. A to včetně závěru jeho života v koncentračních táborech. Někteří spoluvězni tenkrát uchovali část jeho prací vytvořených za ostatními dráty.

Muzeum začalo fungovat po druhé světové válce prostřednictvím výstavy zachycující jejich život a tvorbu. A když už se tam řada věcí z jejich života nashromáždila díky výstavě, vzniklo následně muzeum. To později několikrát měnilo podobu, například v sedmdesátých letech. Otevřeno tam v současnosti bývá od května do října, vstupné je 35 korun, pro děti a penzisty dvacet korun. Malé Svatoňovice jsou dnes obec se zhruba patnácti sty obyvateli. Nádherný pohled na okolí je z nedaleké rozhledny umístěné na nejvyšší hoře Jestřebích hor – Žaltmanu.

Připomínka bratrů Čapkových je kromě Malých Svatoňovic i ve Staré Huti nedaleko Dobříše na Příbramsku. Slavný autor Krakatitu či Dášeňky

tam má dnes u rybníka Strž památník a ulici. Karel Čapek získal dům na Strži ve Staré Huti v roce 1935 od Václava Palivce. V tom roce se oženil s herečkou Olgou Scheinpflugovou. Do Staré huti za nimi jezdili přední umělci té doby, kupříkladu Jiřina Šejbalová, Hugo Haas, Adina Mandlová či Eduard Kohout.

V roce 1938 tam spisovatel odklízel škody po povodni, nastydl se a o Vánocích zemřel po zápalu plic. V té době čelil surovým výpadům od příznivců nastupujícího nacismu.

Na Strži napsal některá svoje zásadní díla. Mimo jiné Válku s mloky, Bílou nemoc nebo Matku. Čapkův památník byl zpřístupněn veřejnosti v roce 1963. Po velké rekonstrukci byl opět otevřen v roce 1997. Je věnován i Olze Scheinpflugové. V podkroví je samostatné expozice novináře Ferdinanda Peroutky, který byl u Čapků nejčastějším hostem. Několik let už funguje ve Staré Huti i naučná stezka Karla Čapka. Na Strži v autentickém prostředí se natáčel i film Člověk proti zkáze režiséra Štěpána Skalského. Karla Čapka si zahrál Josef Abrhám a Olgu Scheinpflugovou Hana Maciuchová.

Busta Karla Čapka na rodném domě v Malých Svatoňovicích.

PROKOP DIVIŠ

vynálezce bleskosvodu (1698–1765)

Helvíkovice 482, okres Ústí nad Orlicí,
Pardubický kraj

Atmosféru starých časů přináší návštěva rodné chalupy Prokopa Diviše v Helvíkovicích. Stojí u rušné silnice mezi Vamberkem a Žamberkem. Tento lidový roubený domek má otevřeno od května do září celý týden

Divišova rodná chalupa stojí u rušné silnice.

kromě pondělí. Patří pod správu žamberského muzea a je přístupný s průvodcem. Expozice je věnována vynálezci bleskosvodu. Vstupné stojí pětadvacet korun, studenti a senioři platí patnáct.

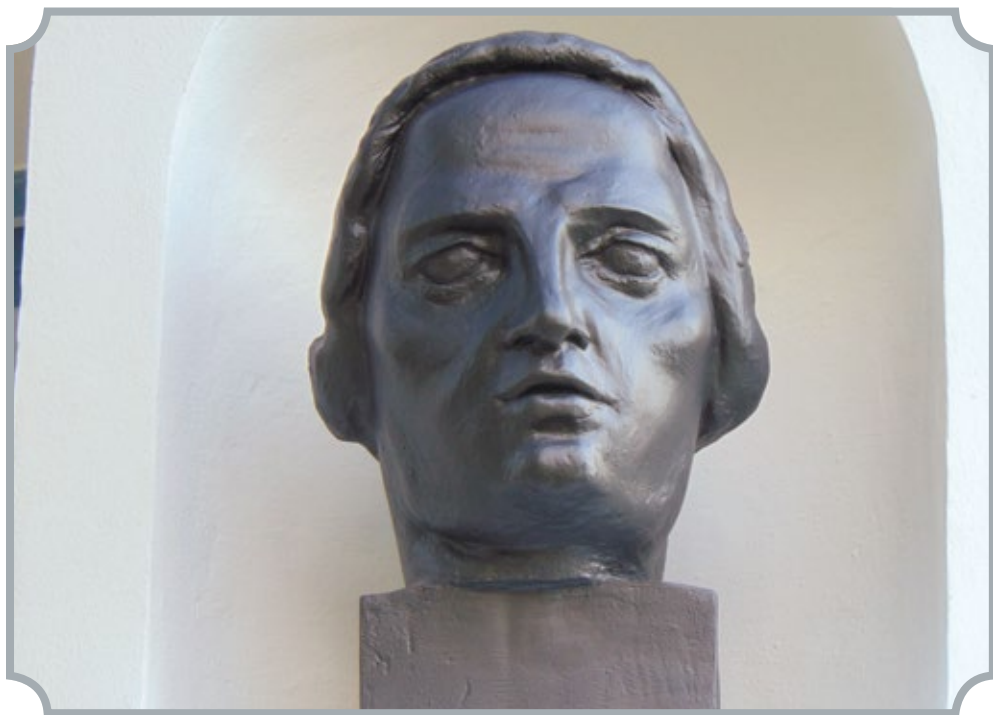
Malá světnice v chaloupce evokuje dobu, ve které žil Prokop Diviš, vlastním jménem Václav Divíšek. Tento vědec a kněz měl vlastní i nevlastní sourozence, jeho otec byl dvakrát ženatý. V roce 1720 se stal Diviš v klášteře v Louce u Znojma premonstrátským řeholníkem. Na kněze byl vysvěcen o šest let později. Tehdy získávali lidé vzdělání přes církev. Hlavní centra učení tak byla zejména v kláštorech.

Za svého působení v louckém klášteře se zabýval hydrotechnikou a sestrojil několik vodovodů. Diviš se stal po studiích profesorem a studentům ukazoval různé pokusy. Roku 1736 byl jmenován správcem menší farnosti v Příměticích u Znojma, kde si zařídil laboratoř.

Zkoumal statickou elektřinu. Sestrojil si přístroj, který tvořila skleněná koule ve stojánku, při jejímž otáčení a tření získával elektřinu. Přišel na

Domek je přístupný od května do září.

Busta Prokopa Diviše v Příměticích.

to, že blesk je v podstatě obří elektrická jiskra, jejíž náboj by bylo možno z mraků vysát a odvést do země. Proto sestrojil a 15. června 1754 vztyčil bleskosvod a uzemnil jej. Základem této jeho „povětrnostní mašiny“ byl vysoký stožár a na něm položený železný kříž. Jeho konce byly pravoúhle překřížené kratšími železnými tyčemi. Na vzniklých dvanácti zakončeních byly osazeny kovové krabice s železnými pilinami. Těmi prostupovaly čtyři stovky ostrých kovových hrotů. Celá konstrukce byla řetězy vodivě spojena se zemí.

Diviš nechtěl ale jen blesky svádět do země, nýbrž i zabraňovat jejich vzniku. Jenže v roce 1759 nastalo velké sucho a obyvatelé Přímětic nabyli dojmu, že k tomu přispěl Divišův vynález, a tak bylo jeho dílo odstraněno. Vynálezce ale ještě předtím všechny své poznatky sepsal a uchoval. Od roku 1750 zkoušel také elektroléčbu se zaměřením na epilepsii, revmatismus, duševní choroby a svalové křeče. O svých poznatcích informoval dopisem Akademii věd v Petrohradě. Na svůj dvůr ho pozvala také